
DUH EUROPE

Radionica Europskog muzejskog foruma, Bertinoro, listopad 2000. godine

GORANKA KOVAČIĆ ▫ Muzeji Hrvatskog zagorja, Gornja Stubica

Naziv radionice Europskoga muzejskog foruma *Duh Europe* odabran je kako bi se preispitalo na kojoj je razini svijest o pripadnosti konceptu Europe i kako to utječe na naše muzeje. Dugogodišnje iskustvo voditelja radionice Massima Negrija i Wima van der Weydena u poznavanju rada mnogih muzeja Europe, manjih i većih, pruža im jasniji uvid u promjene koje su se dogodile. Ukidanje podjela koje je zahvatilo Europu opredijeljenu za integracije, utječe na sve segmente rada i društva. Međutim, sam pojam Europe ne podrazumijeva svugdje jednake prilike. Postoji geografska, politička, ekonomska Europa i svaki od tih aspekata pruža drukčiju sliku. Ne samo da se situacija u pojedinim zemljama razlikuje, već je i percepcija promatrača različita. Pitanje gledišta postaje ključno u integriranom prostoru. Ono što je bitno za muzeje jest da se stvara i jedna nova generacija europskih posjetitelja. To su ljudi koji su svoje obrazovanje stekli u više zemalja, govore strane jezike, poznaju "nove" tehnologije i ne žele se osjećati sputani granicama i putovnicama. To se ne odnosi samo na zemlje članice Europske unije već sve više i na države Srednje i Istočne Europe. Zadatak radionice bio je napisati deklaraciju o europskoj pripadnosti - što je misija i cilj muzeja u oblikovanju duha Europe, a doneseni zaključci su upućeni Vijeću Europe.

Postavlja se pitanje što je to europska civilizacija i europska kultura, kako se razlučuje kao cjelina s distinktivnim obilježjima u odnosu na druge kulture. Često se, uspoređujući je s američkom, europska kultura etiketira kao različita - pored zajedničkih dodirnih točaka postoje lokalne, regionalne i nacionalne karakteristike koje nedostaju ogromnom američkom prostoru. Uloga muzeja primarna je upravo u pitanju definiranja europske kulture jer su muzeji ustanove koje čuvaju kulturni identitet. Razmatrajući taj problem, suvremenu Europu muče pitanja kao što su "pomirenje", "međusobno razumijevanje i priznavanje" te razvoj "zajedničke filozofije". U opreci sa zajedničkim europskim kulturnim identitetom stoji različitost i posebnost svake zemlje. Javljaju se i problemi poput "nametanja rješenja", "zajedničkih akcija" ili pak "diktat" engleskog jezika. Dobitnik nagrade EMF-a za 2000. godinu je muzej Flanders Fields u Ieperu u Belgiji, koji na mjestu jedne od najpotresnijih tragedija europske povijesti, krvavoj bojišnici 1. svjetskog rata, najrječitije upozorava protiv kolektivne obmane. Specifičnost poruka ovoga muzeja

jest u njegovu vizualnom jeziku koji se suzdržao od suvišnih interpretacija i neposrednim iskustvom aktera drame prenosi povijesni događaj oblikujući snažnu i dojmljivu poruku.

Radionica je na pojedinim primjerima iz aktualne muzejske prakse pokušala odrediti koje su smjernice zajedničkog rada. Svaki muzej mora navesti svoju misiju i odrediti strateške ciljeve, izdvojiti iz svoje zbirke najbolje, vrhunske primjerke i dobro ih opremiti i dizajnirati uz razrađenu medijsku podršku i tiskane kataloge.

Informacije je potrebno prevesti na strane jezike kako bi bili dostupni publici i izvan matične zemlje. Stvaranje identiteta muzeja jest podloga za daljnju suradnju.

Internet i web-stranica otvara nove putove do publike i veću mogućnost protoka informacija. Samo ono što je još prilično zatvoreno su europski financijski fondovi. Postavlja se pitanje kako pojedini muzeji mogu doći do financijske potpore, a postavilo se i pitanje dostupnosti europskih fondova. Zamjerka je da su oni uglavnom otvoreni samo za vrlo velike projekte, što znači da ih koriste samo velike muzejske kuće koje mogu osigurati potrebna sredstva i iz drugih izvora, što je i preduvjet za dobivanje onih europskih.

Muzeji Hrvatskog zagorja su 2000. kandidirali hrvatskog predstavnika za prestižnu nagradu Europski muzej godine. To su obnovljeni postavi Muzeja *Staro selo* u Kumrovcu, koji ima karakteristike otvorenog muzeja i eko-muzeja, kombinirajući memorijalno rodno mjesto Josipa Broza i tradicijsku arhitekturu, te život sela na prijelazu 19. u 20. st. Upravo je ta nova komunikacijska uloga muzeja bila razlogom za kandidaturu, a kvaliteta odnosa prema publici postaje središtem interesa muzealaca u Muzejima Hrvatskog zagorja. Potrebno je

IM 32 (1-2) 2001.
KONGRESI, SIMPOZIJ, SEMINARI
CONGRESSES, SIMPOSIA, WORKSHOPS

sl. 1 Radionica Europskog muzejskog foruma,
Bertinoro, Italija

razlikovati dolazak posjetitelja po inerciji na kulturna, memorijalna mjesta i njihov dolazak koji je potaknut aktivnostima samoga muzeja. Pokretanje niza zanimljivih akcija i događanja, te kontinuiranom nadograđivanju odnosa sa susjednom Slovenijom taj trud je urodio plodom. Muzeji Hrvatskog zagorja posljednje tri godine u suradnji s Atomskim topicama u Podčetrtku (Slovenija) jednom mjesečno održavaju prezentaciju Muzeja za goste lječilišta. Svaki ponedjeljak je tijekom ljetnih mjeseci organiziran turistički vlakčić za Kumrovec koji slovenske goste dovodi na organizirana događanja. Već nekoliko godina intenzivno rade muzejske radionice koje u suradnji sa školama i drugim edukativnim ustanovama uključuju zainteresirane u rad na upoznavanju tradicijske kulture Hrvatskog zagorja. Osmišljena je edukacijska mapa s radnim listićima koja se može koristiti ne samo za vrijeme posjeta muzeju već i u sklopu školskih aktivnosti. Edukativni rad u muzejskim radionicama, zahvaljujući velikom trudu Tatjane Županić, pedagoginje koja vodi radionice, i rad na promociji muzeja u susjednoj Sloveniji, bio je i predmet velikog interesa članova Europskoga muzejskog foruma koji su posjetili *Staro selo* u Kumrovcu u rujnu 2000. godine. Stalna težnja u radu mora ići prema osmišljavanju novih sadržaja i promišljanju uloge muzeja u društvu.

Sve više se postavlja i pitanje prava posjetitelja, te koju korist društvo od muzeja ima. Nužnost postaju intenzivni edukacijski programi koji postaju osnova za daljnje financiranje pojedinih ustanova. "Dijeliti kulturu" tj. generirati inovacije u društvu zadatak je muzeja kao aktivnog sudionika. Muzeji su mjesta koja povezuju iskustva ljudi s događajima i predmetima i ta spona između misije muzeja i društva mora biti aktivna. No muzealci ističu i očuvanje baštine i osnovne zadatke definirane ICOM-om kao prioritet svoga posla. Stalno promišljanje muzeja i inzistiranje na inovaciji najbolja je ideja vodilja. Muzeji se moraju stalno mijenjati, čak i unutar istog okruženja fokus se često pomiče, a mijenja se i stav društva - politika i ekonomija često na to vrlo snažno utječu. Postavlja se pitanje što posjetitelji očekuju, i s vremenom je ono što očekuju različito. Potrebno je slijediti put širenja kulture i to ne samo spacijalno već i vremenski. Kultura povezuje vrijeme. Prošlo, sadašnje i buduće. Idealiziranje prošlosti donosi nove koncepte, kolektivna memorija reaktivira prošlost i utječe na budućnost. U promišljanju muzeja postavlja se pitanje kako se kultura stapa, gdje su kulturne, a gdje političke granice, te trebaju li muzeji biti dio politike.

Zaključak je da Europa regija mora prihvatiti i poštivati različitost. Ostvarivanje identiteta moguće je u dodiru s drugim kulturama i izmjenjivanjem kultura. To je problem koji posebno muči zapadnoeuropske zemlje čiji je znatan dio populacije neeuropskog porijekla. Postavlja se pitanje koliko je kulturna baština koju predstavljaju muzeji i njihova baština, i što učiniti da svi oni koji su integrirani u europski kulturni prostor budu u njemu na odgovarajući način i zastupljeni. Težnja jest pripadati zajedno, ali biti i svjestan posebnosti vlastitog identiteta. Inovacija i kreativnost put su kojim treba krenuti u pronalaženju "Duha Europe". Postavlja se pitanje hoće li to biti neki

supernacionalni identitet, te kako i u kojoj mjeri će se pomiriti onaj vlastiti sa znatnom količinom uniformnosti koju pretpostavlja zajedništvo. Muzeji imaju i društvenu odgovornost za svoje djelovanje. "Melting pot", termin koji se često rabio za opisivanje američke situacije, danas ima i negativan predznak - u mješavini gube se obilježja sastavnih dijelova. To nije cilj europskog zajedništva. Samo partneri jasno svjesni vlastitih vrijednosti i oni čvrstoga identiteta mogu ostvariti skladno zajedništvo koje nikoga ne ugrožava. Fleksibilnost i otvoreni dijalog, te suradnja logičan su nastavak. Potrebno je podržati muzej da se otvori prema van i povezuje s drugim europskim muzejima. Potrebno je poučiti ljude o drugim kulturama kako bi se smanjio strah i predrasude koje su generator novih sukoba. U potrazi za duhom Europe potrebno je istražiti porijeklo europske kulture. Na tom putu nužno dolazimo do nekih zajedničkih ishodišta, posebno u doba antike, koja na taj način definiraju ovaj prostor već tisućljećima. Muzej mora biti ustanova dobrodošlice. Kultura je raskrižje i sjecište puteva, ulazna vrata u osmišljenu budućnost. Veliku ulogu u tome mogu imati nova inovativna rješenja kao i prihvaćanje multikulturnih iskustava. Kreativni uspjeh ne započinje ograničenjima, nego dobrom suradnjom multidisciplinarnog tima. Na žalost, izgleda da taj uravnoteženi pristup s multidisciplinarnom podrškom svih važnih čimbenika često izostaje. Uz vječiti problem ograničenih sredstava financiranja tu je i problem samo nominalnog prihvaćanja načela koje u praksi nitko sustavno ne provodi. Paralelno s pripremama za ulazak Hrvatske u europske integracijske procese dogodit će se i pomaci nabolje u području kulture, posebno se nadam u muzejskoj djelatnosti.

THE SPIRIT OF EUROPE

The title of the European Museum Forum workshop "The Spirit of Europe" that was held in October 2000 in Bertinor was selected in order to investigate the level of the awareness of belonging to the concept of Europe and the way in which this impacts museums. The lifting of the divisions that has infused the Europe that is orientated towards integration has left its mark on all segments of work and society. However, the very concept of Europe does not mean that conditions are the same everywhere. There is a geographic, a political and an economic Europe, and each of these aspects offers a different picture. Not only is the situation in individual countries different, but the perception of those viewing it also varies. The aim is to belong together, but also to be aware of the distinctiveness of one's own identity. Also, there is the question of whether this will entail some supranational identity, and whether and to what extent it will be possible to strike a balance between one's own identity and the significant amount of uniformity that is inherent in unity. The aim of the workshop was to write a declaration concerning the European identity - the mission and aim of museums in shaping the spirit of Europe, and the conclusions of the workshop were forwarded to the Council of Europe.